

عکس: president

گفت وگوی هم‌میهن با **جاوید قربان اوغلی** درباره جایگاه عربستان در معادله تنش‌های منطقه

فرصت هم‌سوایی با ریاض را دریابیم

ممانعت از بالاگرفتن ماجرا باشد، اگر اهرم کارایی در این زمینه پیدا کند، این احتمال هم مشخصاً مطرح است که اگر کار به تقابل‌های مستقیم‌تر برسد، عربستان، با مایل یا با اجبار، در زمین متحد مهم خود، ایالات متحده بازی کند.

برای بررسی چشم‌انداز پیش روی ریاض، با جاوید قربان اوغلی، دیپلمات سابق ایران، سفیر سابق در آفریقای جنوبی و مدیر کل سابق آفریقای وزارت خارجه گفت‌وگویی داشتیم. او اما تأکید دارد که در این زمینه ایران باید ابتکار عمل را به دست بگیرد و خود تلاش کند روابط خود با ریاض و دیگر پایتخت‌های منطقه را به نحوی تنظیم کند که در بزنگاه‌های لازم، تر جیح آن‌ها با منافع ایران همسو باشد. او بزنگاه فعلی را فرصتی می‌بیند، هم برای بازتنظیم روابط در منطقه و هم برای استفاده از این روابط برای اثرگذاری بر صحنه کلی سیاست خارجی ایران. این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید.

❖ **الان در منطقه بحث تنش بین ایران و اسرائیل با حضور آمریکا در سمت اسرائیل مطرح است و از طرف دیگر، بحث غزه هم هست و آتش‌بسی که دو طرف یکدیگر را به نقض آن متهم می‌کنند. عربستان سعودی به عنوان یک قدرت مهم منطقه‌ای این مدت چندین پرسروصدا نبوده است. از اینجا شروع کنیم که به نظر شما، موضع عربستان سعودی در این تنش و تقابل بین ایران و اسرائیل چیست؟ ترجیحش چیست؟ آیا تلاشی به سمت یکی از دو طرف خواهد کرد یا ترجیح خواهد داد دخالت نکند؟**

از اینجا شروع کنم. درباره مسئله جنگ غزه که الان دو سال از آن گذشته، شاهد طرحی بودیم که عربستان سعودی با فرانسه پیش بردند و توانستند در سازمان ملل هم برایش رای بگیرند. آن‌ها مبنا را بر این گذاشتند که باید آمریکا طرح دودولتی را جلو ببرد و در حقیقت این را به اسرائیل تحمیل کند. اسرائیل که تابه‌حال نشان داده است دو دولت را نمی‌پذیرد، مانورهایی سیاسی انجام می‌دهد و می‌شود گفت روش بازیگر خوب و بد را در پیش گرفته است که در آن اسموترج از آن سمت حرف‌هایی می‌زند و نتانیاهو از آن سمت کارهایی می‌کند. موضع عربستان به عنوان یک بازیگر مهم منطقه‌ای این است که باید آمریکا مسئله دودولتی را پیش ببرد و به اسرائیل تحمیل کند تا عربستان سعودی وارد فرایندی شود که سیاست اصلی ترامپ است، همان پیمان‌های ابراهیمی. آن طور که من درک می‌کنم، عربستان بدون تحقق دو دولت، امکان ندارد به فرایند پیمان‌های ابراهیمی بپیوندد.

عربستان به طور اصولی نمی‌خواهد هیچ تنشی در خاورمیانه ببیند؛ چون برنامه‌های جاه طلبانه توسعه‌ای و درازمدتی را در

سعود الساطی، معاون امور سیاسی وزیر خارجه دیدار و گفت‌وگو داشت. اواخر شهریور، شخص مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور ایران در حاشیه نشست اضطراری سران کشورهای اسلامی و اتحادیه عرب، در دوحه با محمد بن سلمان ولیعهد عربستان سعودی و حاکم دوقفایتی این کشور، دیدار و گفت‌وگو کرد. چند روز پس از این دیدار، سیدعباس عراقچی، وزیر خارجه ایران با فیصل بن فرحان، وزیر خارجه عربستان سعودی تماس تلفنی داشت و اواسط مهر نیز، علیرضا عنایتی، سفیر ایران در عربستان سعودی با سعود الساطی، معاون امور سیاسی وزیر خارجه عربستان سعودی به گفت‌وگو نشستند. از سمت ایالات متحده نیز پیگیری‌ها برای ادامه روند عادی‌سازی روابط با اسرائیل همچنان پیگیری می‌شود و البته همچنان موضوع فلسطین، روی میز است.

در چند بزنگاه در ماه‌های اخیر، تحلیل‌گران داخلی و خارجی اشاره کردند که معادلات و محاسبات کشورهای عربی منطقه دستخوش تغییر شده است؛ از جمله زمانی که جنگ اسرائیل و ایران کلید خورد؛ زمانی که ایالات متحده مستقیماً ایران را هدف بمباران قرار داد، زمانی که ایران به پایگاه العدید آمریکا در قطر حمله کرد، وقتی آمریکا پس از این دو اتفاق، فرمان را به سمت آتش‌بس چرخاند و کمی بعد، وقتی باز در همان قطر، این بار اسرائیل به عنوان هدف گرفتن مقامات حماس، در حالی که مذاکرات در جریان بود، بمب ریخت. پس از آن در اتفاقی نادر، بنیامین نتانیاهو، در سفرش به آمریکا برای دیدار با ترامپ، از قطری‌ها عذرخواهی کرد و آمریکا هم تضمین‌های امنیتی برای قطر امضا کرد. در پس همه این اتفاقات، فاکتورهایی تازه وارد معادلات کشورهای عربی و در صدر آن‌ها آمریکا شده است؛ اما همچنان که تکلیف این روندهای تنش معلوم نیست، عربستان سعودی هم فعلاً محتاطانه ظاهر شده است، البته با در نظر گرفتن این که به هر حال، رابطه ویژه ریاض با واشنگتن بر جای خود باقی است.

به عنوان یکی از قدرت‌های مهم منطقه، به خصوص در شرایطی که فعلاً با هیچ کدام از طرف‌های تنش در وضعیت خصومت نیست، موضع و اقدامات عربستان می‌تواند تأثیرگذاری قابل توجهی داشته باشد. این امکان وجود دارد که عربستان سعودی و بلکه دیگر کشورهای عرب منطقه، همچنان تصمیم بگیرند با حفظ فاصله خود با مرکزیت تنش و حواله تصمیمات خود به تعیین تکلیف فلسطین، سعی کنند از در دسر فاصله بگیرند. از طرف دیگر، دغدغه‌های ریاض و متحدانش درباره تنش و شعله‌ور شدن آتش جنگ در منطقه، آشکار است و احتمال این هم هست که اولویت ریاض، استفاده از اهرم‌هایش برای

سیاستی که ایران باید در پیش بگیرد این است که راهبرد منطقه‌ای‌اش را دچار تغییراتی کند. هر گونه اقدامی که عرب‌ها را از ما بترساند، سم بزرگی برای منافع ملی ماست. الان زمانی رسیده که ما واقعاً به طور جدی روابط خوب قابل اتکا بین خودمان و عربستان سعودی و بین خودمان و دیگر کشورهای حوزه خلیج فارس را باید در پیش بگیریم

روح‌اله نخعی

خبرنگار گروه دیپلماسی

در ماه‌های اخیر، اتفاقات بزرگ و متوالی در منطقه رخ داده است و بلکه می‌توان ادعا کرد، در یکی دو سال اخیر، صحنه خاورمیانه شاهد تغییراتی جدی بوده. یک طرف این تحولات، ایران و جریان‌هایی با مواضع نزدیک به ایران بوده‌اند و یک طرف، اسرائیل و ایالات متحده، مشخصاً در تنش‌هایی که بین ایران و ایالات متحده رخ داده، بقیه بازیگران جهانی و منطقه‌ای هم درگیر شده‌اند، روسیه، چین و اتحادیه اروپا از خار ج از منطقه و همسایگان ایران و کشورهای حاشیه خلیج فارس نیز داخل منطقه، به اشکال مختلف در معرض پیامدهای اتفاقات قرار گرفته‌اند یا با اقداماتی، بر این روندها تأثیر گذاشته‌اند.

در عین حال اما یک قدرت بزرگ منطقه‌ای، هنوز در میانه ماجرا ایستاده است. عربستان سعودی، چند سال پیش طرف اصلی تقابل با ایران در منطقه بود و هم‌زمان جنگی ناکام هم با همسایه کوچک خود پیش می‌برد اما از مقطعی به بعد، خودش را از صحنه این تقابل بیرون کشید و جنگش با یمن را هم متوقف کرد. کمی بعد هم روابط با ایران را که تا سطوح بی‌سابقه‌ای از تنش پیش رفته بود، به عادی‌سازی رساند و البته این کار را با وساطت بازیگری متفاوت مثل چین انجام داد. از آن سو، زمانی که برخی دیگر از کشورهای عربی، در مسیر بهبود روابط با اسرائیل قرار گرفتند، در پای گذاشتن در این مسیر، تعلل و خودداری نشان داد. با اینکه در مجموع عربستان سعودی قدرتمندترین بازیگر عرب در منطقه است و از همین جایگاه، تأثیرگذاری‌ها و پیشگامی‌های خود را داشته است، در این بازی، پشت سر ماند و در ماجراهایی مثل پیمان‌های ابراهیمی وارد نشد. در همین حین، پروژه توافق گسترده بر سر مسائل امنیتی و دفاعی بین ریاض و واشنگتن هم چند سالی است روی میز دو طرف بوده و حتی به روایت برخی، تا پیش از حمله حماس در این مسیر بسیار جلو رفته بود؛ اما ماجرا آنجا هم به موضوع اسرائیل گره خورد و شروط و شرط‌های ریاض درباره فلسطین در این زمینه و سپس وقوع عملیات طوفان الاقصی در اکتبر ۲۰۲۳، روند کار را عقب راند.

حالا، پس از شروع و توقف یک دوره درگیری نظامی بین ایران و اسرائیل که به دخالت مستقیم آمریکا هم انجامید، ریاض همچنان در این میانه است. از هر دو طرف این تقابل نیز تلاش‌هایی برای جلب نظر و همراهی سعودی‌ها در جریان است. اواسط مهر، علیرضا عنایتی، سفیر ایران در عربستان سعودی با

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

RS

انتخابات بی‌سروصدای عراق

عراقی‌ها، ۱۱ نوامبر [۲۰ آبان] پای صندوق‌های رای انتخابات پارلمانی می‌روند؛ اما نظرسنجی‌های پیش‌بینی می‌کنند مشارکت در انتخابات به شکلی تاریخی کم باشد و این ممکن است تشکیل دولت را پیچیده کند. این انتخابات با دوره‌های پیشین تفاوت دارد: مقتدی صدر، از سیاست‌کناره گرفته؛ جریان بدر با هادی العامری، مستقلاً رقابت را به چالش کشیده و حزب الله، متحد ایران در لبنان، تضعیف شده است. ناآرامی در منطقه همچنان ادامه دارد اما عراق نسبتاً در ثبات است.

دوران محمدشیاع السودانی به عنوان نخست‌وزیر عراق، از اسلافش آرام‌تر بود و بدون رسوایی یا ناامیدی رو به پایان است، اما کمبود برق، دولت عراق را که پروژه‌های جاه طلبانه زیرساختی اعلام کرده، در مانده کرده است. اخیراً دو غول آمریکایی حوزه انرژی، یعنی شرکت‌های شوران و اکسان موبیل، قراردادهای اکتشاف و توسعه در عراق امضا کرده‌اند و وبسایت «اول پرایس» بازگشت اکسان موبیل به عراق را «تغییر بزرگ ژئوپلیتیک و نشانه تعامل دوباره غرب» خوانده است. این تحولات احتمالاً خوشایند دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا هم باشند، رئیس‌جمهوری که هنوز در بغداد یا واشنگتن دیدار رسمی با السودانی نداشته است. در ماه اکتبر، مارکو روبریو، وزیر خارجه آمریکا از سودانی خواست حشدالشعبی را «خلع سلاح» کند. ایالات متحده به نمایندگان پارلمان عراق فشار آورد تا طرحی را پس بگیرند که حشدالشعبی را تحت کنترل کامل دولت قرار می‌داد؛ هر چند اختلافات داخلی هم به پایان کار این لایحه کمک کردند. سودانی اخیراً اعلام کرده این گروه مسلح‌دو گزینه دارد: به نهادهای رسمی امنیتی بپیوندد یا به کار سیاسی غیرمسلحانه تغییر روش دهد. حمله به عراق و اشغال آن برای آمریکایی‌ها بیش از ۴ هزار و ۴۰۰ کشته و ۳ تریلیون دلار خرج بر جای گذاشت و آمریکا حالا با «تله مداخله‌گر» مواجه شده است؛ چرخه‌ای خودکرده که در آن مداخله، مشکلاتی تازه ایجاد می‌کند و سیاست‌گذاران احساس می‌کنند ناچارند تا ابد به مدیریت آن‌ها بپردازند. عراق همچنان در این پویه‌شناسی گرفتار است؛ واشنگتن می‌خواهد خارج شود اما نمی‌تواند خطر این کار را تحمل کند.

چالش دیگر برای دولت بعدی عراق، اجتناب از درگیر شدن در تقابل قدیمی ایالات متحده و ایران است. در طول دهه‌ها، جنگ سایه بین دو طرف در جریان بوده. در ژوئن ۲۰۲۵، حملات ایالات متحده به تأسیسات هسته‌ای ایران رخ داد. اسرائیل، نزدیک‌ترین متحد آمریکا در منطقه هم مشغول ترور و عملیات مخفیانه در ایران بوده است. عراق در معرض این خطر است که به نبردگاهی نیابتی تبدیل شود. در ماه مه ۲۰۲۵، جو ویلسون و گرگ استوب، نمایندگان جمهوری خواه مجلس آمریکا، ایده تحریم عراق را به عنوان بخشی از کارزار «فشار حداکثری» علیه ایران تبلیغ کردند. ایده آن‌ها مجازات‌های وسیع علیه حشدالشعبی، قسمت‌هایی عمده از بخش‌های بانکی و نفتی عراق، وزیر دارایی، «سنس‌هیل‌گران کار ایران در عراق»، رئیس‌دیوان عالی فدرال عراق و نخست‌وزیر سابق می‌شد، نوعی حمله برای حذف سران، علیه اقتصاد و استقلال عراق.

شعار پروژه سیاسی سودانی، «اول عراق» است اما برای واشنگتن، عراق ابزاری است جهت فشار بر ایران است و پول‌هایی هم که آمریکا در عراق خرج کرده و سربازانش را که آن‌جا کشته شده‌اند، توجیه «حق اربابی» خودش حساب می‌کند. این پویه‌شناسی، ثبات ملی عراق را تهدید می‌کند. نخست‌وزیر بعدی باید از میان ایالات متحده و همسایه‌اش ایران، راه را برای حفظ استقلال شکننده عراق پیدا کند. مسئله «حشد الشعبی»، اختلافی‌ترین مسئله بین آمریکا و عراق خواهد بود، از آن‌جا که آمریکایی‌ها فراموش کرده‌اند وقتی ناگهان گروهی بزرگ و به خوبی مسلح را منحل کنی، چه می‌شود.

به رغم آرامش نسبی و سرمایه‌گذاری خارجی جدید و قابل توجه در دوران سودانی، عراق همچنان با مسئله کمبود آب، اصلاحات نیمه‌تمام امنیتی و خطر مداوم کشیده شدن به میان درگیری‌های خارجی مواجه است؛ پدیده‌هایی عمده تأثیرات دوران سرکوب صدام حسین، تحریم‌های غربی و حملات نظامی، برقراری تعادل بین نیازهای داخلی و فشارهای خارجی، به خصوص از سمت ایالات متحده و ایران، برای آینده عراق بسیار تعیین‌کننده‌تر خواهند بود تا نتیجه بلافاصله انتخابات.